

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Voorlopige redactie-commissie: de professoren P. Deddens, B. Holwerda, H. J. Jager en C. Veenhof.
Het nadrukken van de inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Medewerkers: Ds F. A. den Boeft, Helpman; Ds E. T. v. d. Born, Amersfoort; Drs R. H. Bremmer, Zwolle; Ds J. van Bruggen, Assen; Drs D. J. Buwalda, Kampen; Prof. P. Deddens, Kampen; Ds L. Doekes, Hilversum; Ds D. van Dijk, Groningen; Ds J. Francke, Rotterdam; P. Groen, Rotterdam; Prof. B. Holwerda, Kampen; K. v. Huizen, Groningen; A. Janse, Breda; Dr P. Jasperse, Leiden; Ds B. Jongeling, Apeldoorn; Ds H. Knoop, Rotterdam; Ds J. Meester, Amsterdam; Mr Dr J. Meulink, Enschede; Drs H. M. Mulder, Kampen; Rudolf van Reest; Dr G. K. Schoep, Den Haag; A. Schilder, Den Haag; Ds H. J. Schilder, Utrecht; Ds J. Smelik, Groningen; Ds J. P. v. d. Stoel, Grootegast; D. Stroo, Bussum; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa, U.S.A.; Prof. C. Veenhof, Kampen; Ds G. Visé, Kampen; Ds C. Vonk, Schiedam; Ds F. de Vries, 's-Gravenhage; Ds D. K. Wielenga, Rotterdam; A. Zijlstra, Groningen.

Alle stukken bestemd voor de Redactie: Prof. P. DEDDENS, Spoorwade 7, Kampen; voor medewerkers: rechtstreeks aan hen of aan de administratie.

Adm.-adres: Oosterbaan & Le Cointre N.V., Goes. Tel. 2424 — Postrek. Nummer 406040 ten name van „DE REFORMATIE“, GOES.

Abonn.: f 4.50 per halfj., buitenl. f 11.— per jaar; losse nummers 20 cent, alles bij vooruitbetaling. Advertentiën: 20 cent per m.m.

INHOUD: Hoofdartikel: Wetende de Schriften en de kracht Gods (Pasen). — Kerk, leven: Gedachteniswoord bij de hervatting der colleges. — Bericht van de redactie. — Candidaats-examen. — Orgelfonds—Ereschuld. — Op en

om 't kerkplein: Nabetrachting. — Voor 80 jaar. — Correspondentie. — Bij het overlijden van Prof. Schilder: Enkele flitsen. — Profeteren op de orgelbank. — Boekbespreking. — Persschouw. — Kerknieuws.

Elke vlucht met een fragment van het Paaschevangelie naar een bepaald afgescheiden, ons persoonlijk zoo vertrouwd hoekje in den levenshof, is individualistische oppositie tegen den Paaschkoning, die Zijn kerk bijeenvergaderd en het Rijk Gods openbaren komt.

Het is heel moeilijk over en op Paschen goed te preeken. En wie dat vergeet is gauw een leelijke Nurks in den van God met licht en leven gezegenden kerkelijken hof. K. S.

Wetende de Schriften en de kracht Gods (Pasen)

HOOFDARTIKEL

Zo pas zat ik te bladeren in het nummer van verleden week „In Memoriam Prof. Dr Klaas Schilder“. Wat een verdriet kwam over al onze kerken samen. Niemand kan het nog verwerken.

Voorts heeft nog elk hart zijn eigen leed. Zo gaan we ook dit jaar weer naar Pasen toe: we treuren, omdat het ene graf na het andere gedolven wordt. De bazuin sloeg nog niet. En onze ogen hebben ook thans de vervulling nog niet aanschouwd van het woord: De dood is verslonden tot overwinning. Pasen is ook op dit ogenblik nog slechts geloofs-artikel.

Christus Jezus is nog altijd de Enige, die het wonder der opstanding heeft ondergaan; en als Eerstgeborene uit de doden verbeidt ook Hij zijn toekomst, waarin degenen, die van Christus zijn, om Hem en door Hem en met Hem zullen levend gemaakt worden.

Doch nu we de gedachtenis weer gaan viëren van Christus, die tot de glorie der aanschouwing gekomen is, terwijl we zelf nog staan in de strijd des geloofs, willen we ons herinneren, dat we in die strijd toch niet alleen staan, omdat we in Christus hebben de Overste Leidsman en Voleinder des geloofs; Christus, die Leidsman en Voleinder kan zijn, omdat Hij weet wat geloven is, en ook weet wat het zeggen wil in het geloof aangevochten te worden.

Want dezelfde brief, die Hem Leidsman en Voleinder noemt, zegt ook, dat Hij in alle dingen evenals wij verzocht is geweest, hoewel zonder zonde. En juist daarom kan en wil Hij ons in onze verzoeken te hulp komen.

Immers, op het ogenblik, dat Hij sterven ging, hebben zijn broeders-van-de-kerk de opstanding geloofend en voor die verloochening zich beroepen op de Schrift, alsmede op de kracht van God.

Christus was, zo zegt het Evangelie (Mc. 12: 18—27), naar Jeruzalem gekomen voor de laatste maal, en Hij wist zelf dat het voor het laatste was. Over alles wat Hij die laatste dagen in Jeruzalem beleven ging, over elk gesprek en iedere ontmoeting lag voor Hem de benauwing van de dood, die Hij als een vijand zag.

En toen Hij zich bereiden ging om zijn geest in des Vaders handen te kunnen bevelen, kwamen tot Hem de mensen, Farizeën eerst en Sadduceën daarna; en ze waren vanwege het verbond allen zijn broeders. De Farizeën trachtten hem een onvoorzichtig woord te ontfutselen omtrent de kelzer; de Sadduceën zochten zijn opstandingsgeloof te breken.

Over het dogma der opstanding hebben ze reeds vele malen met de Farizeën gedebatteerd, en hun „neen“ gesteld tegenover het „ja“ der andere zijde.

Ditmaal willen ze over dit vraagstuk de Nazarener interpellieren, en indien enigszins mogelijk, Hem als profeet Gods doen verstommen. Ze hebben zich dan ook voor de ontmoeting duchtig geprepareerd; want ze weten: Jezus is een tegenstander, met wie niet te spelen valt; Hij is in het debat een „zware“ partij.

Maar ze hebben gelukkig een tekst, een prachtige tekst; zo'n woord dat echt met de kwestie te maken heeft, en waar geen speld tussen te krijgen is. Ze gaan Christus dus bestrijden met wapens uit zijn eigen arsenaal: de Schriften!

Nietwaar? Daar staat in de wet iets over het Leviraatshuwelijk. Als iemand kinderloos sterft, moet zijn broer de weduwe nemen, en het eerste kind dat uit dat tweede huwelijk geboren wordt zal voor God en mensen gelden als kind en erfgenaam van de overledene.

Dat dit een tekst is, die regelrecht het dogma der opstanding raakt, kan niemand betwisten. Het gaat hier toch maar over de dood, die iemand wegmaait, vóór hij een eigen kind kon krijgen. En hier wordt toch maar geregeld, wat er in zo'n geval van een heel tragisch sterven gebeuren moest. En dat is niet maar een sympathieke regeling van mensen; o neen, het is door Mozes geschreven, en wat Mozes zegt, dat is afkomstig van God zelf. Dat betekent dus, dat God hier iets zegt over de dood en zijn gevolgen; dat God een woord spreekt, en een zeer beslissend woord, over de mogelijkheid der opstanding.

Wat God dan zegt? Nu, zeggen de Sadduceën, dat is duidelijk: de eerste man is dood. God zette achter zijn leven een punt, voorgoed! Want Hij wil, dat de broer de weduwe zal trouwen. Dat houdt in, dat de eerste man weg is, radicaal weg. Zijn spulletjes gaan in andere handen over; zelfs zijn vrouw wordt door een ander genomen. Als er nu een opstanding was, hoe staat het dan met de aanspraken van die eerste man op die vrouw? Heeft hij recht op haar, dan wel zijn broer, die haar van hem overnam?

Ja, zeggen ze, het behoeft niet eens bij een geschil tussen twee partijen te blijven. Want het leven is gecompliceerd, en het kan soms vreemd lopen. Zo deed zich bij ons een geval voor van zeven broers. De eerste stierf kinderloos, en zijn broer nam de vrouw; want God zei: ze is nu van u. Maar hij stierf ook, en toen volgde nummer drie, en God zei: thans is ze voor u. En zo hebben ze achtereenvolgens alle zeven dezelfde vrouw gehad; God had haar als met zijn hand tot ieder van die zeven gebracht.

Stel u nu eens een opstanding voor!

Natuurlijk, als er geen opstanding is, dan heeft deze geschiedenis uiteraard geen vervolg, en baart dat vervolg straks ook geen moeilijkheden. Doch als er wel een opstanding komt, staan daar straks zeven broeders naast elkaar, en ze maken allen aanspraken op die ene vrouw. Hoe komen zij daaruit?

En vooral: hoe komt God daaruit? Hij heeft haar aan alle zeven gegeven, en ze ook aan al die zeven weer ontnomen. Ze hebben dus allen precies evenveel recht op haar. Indien er dus een opstanding zou zijn, dan betekent dat onmiddellijk de chaos in de hemel, een rechtsgeding, dat niet meer op te lossen is. Want uit zo'n vraagstuk komt geen mens meer uit. Daar

komt God ook niet uit. Opstanding betekent dus, dat God verward raakt in het garen van zijn eigen wet. Immers, Hij heeft zelf bepalingen gemaakt, opdat op de aarde na zulk een sterfgeval alles goed verlopen zou. Doch Hij zou dat nooit hebben gedaan, als na de opstanding deze wet in de hemel een eindeloze chaos ontketenen zou.

En dus, gij Nazarener, ziet ge niet, dat wie de opstanding belijdt een God heeft, die hier door zijn wet wel alle kluwens ontwart, doch daarboven in de draden verstrikt raakt? Het is niet de kwestie van opstanding, ja dan neen. Maar eigenlijk is de vraag: geloof jij in God, ja of neen? Als er een opstanding komt, is er geen plaats meer voor het geloof in God, de Vader, de Almachtige. Als er een opstanding is, dan is de bijbel waardeloos, en de Schrift is dan gebroken. Kort en goed: opstanding houdt in, dat God machteloos is, en dat de Schrift liegt.

Twee dingen dus: tegen het dogma der opstanding verzet zich het dogma der Schrift; en tevens het dogma der almacht Gods.

We zullen maar niet lang stilstaan bij de vraag, wat we van dit optreden der Sadduceën moeten zeggen. Ik geloof: het was dom en slecht.

Maar een andere vraag houdt ons wel bezig: wat dit voor Christus heeft betekend in het uur, waarin Hij zich voorbereidde tot de dood. Daar was, toen de dood voor Hem een verschrikkelijke realiteit ging worden, een kring om Hem heen van theologen, die zwaar boemden over de dood, maar voor wie tenslotte alles een luchtig spel was. Christus had niemand, die Hem op zijn doodsweg kwam troosten met de Schriften. Integendeel, in die Sadduceën komt de duivel tot Hem, met teksten nog wel, om als het kon zijn geloof met de Schrift te breken. Het leven gaat Hij verliezen; indien mogelijk, moet Hij ook het geloof nog verliezen, opdat de angst der hel Hem alle troost zou doen missen. Hij is in het aangezicht van de dood bestookt met teksten. En daarom kan de brief aan de Hebreërs dan ook zeggen, dat Hij in alle dingen verzocht is geweest, zoals wij.

Maar nu weet Hij er dan ook alles van; van de moeite om het leven vaarwel te zeggen; en van de aanvechting des geloofs daarbij. En daarom kan ieder in doodsnood en aanvechting zich uitnemend vertroosten.

Want Christus heeft deze tegensprekers niet zonder antwoord heengezonden. We zouden zeggen: Hij had toen meer dan genoeg aan zichzelf. Mocht men Hem ophouden met een theologisch debat, dat toch slechts een luchtig steekspel was?

Ja, maar Christus moest spreken, omdat men de Vader in het debat genoemd had. Opstanding kon er niet zijn — zo was gezegd — vanwege de Schrift en vanwege de kracht Gods. Daarom zei Christus: dwaalt gij niet, daarom, dat gij de Schriften niet weet, noch de kracht Gods?

Gij zegt: opstanding zou betekenen de machteloosheid van God. Ik zeg u: de opstanding zal het bewijs zijn van de almacht Gods. Dit zal zijn almacht zijn, dat Hij bij de opstanding niet gebonden is aan het leven en de verhoudingen van nu. Ginds zullen ze niet trouwen noch ten huwelijk worden gegeven, doch zijn als de engelen Gods.

God heeft hier de mens gemaakt, man en vrouw, en ze hier tot elkander gebracht in 't huwelijk, en hun geboden vruchtbaar te zijn en zich te vermenigvuldigen. Maar dat betekent niet, dat God aan die verhoudingen vast zit, zodat Hij ginds weer dat onderscheid zal moeten maken, en weer 't menschenleven zal moeten ordenen in de relatie van man tot vrouw, en van ouders tot kinderen? Almacht? Dat betekent eerst, dat Hij het leven zo schept, als we het thans kennen. Maar het betekent straks, dat Hij het leven anders herschept dan één van ons het nog ooit heeft gezien. Ze zullen zijn als de engelen Gods, die wel een gemeenschap vormen, doch het huwelijk niet kennen; die liefhebben, maar wier liefde nimmer sexueel is gekleurd en bepaald.

Onwillekeurig zijn dat ook de vragen, die ons op deze dag bezighouden, vooral wanneer we gestaan hebben tegenover de verschrikkelijke majesteit van de dood. Hoe zal het ginds zijn? Zal je elkaar daar herkennen. Dus elkaar weer ontmoeten als man en vrouw, als vader en dochter? Omdat je elkaar hier slechts in die bloedsverhouding gekend hebt, en de liefde daarin een intimiteit bereikte die aan het leven glans gaf, denken we onwillekeurig ons de opstanding in de verhoudingen en vormen en verbanden van het leven nu. En heimelijk begeren we dat misschien ook.

Maar Christus zegt ons, dat het anders zal zijn. Als de engelen Gods!

O neen, nu weet ik nog niet veel. Maar toch precies genoeg. Dezelfde mensen in andere bestaansvorm; dezelfde mensen in hoger gemeenschapsverband; dezelfde mensen in opperste liefdesverhouding.

Het leven ginds betekent niet een radicale breuk met het leven hier; we blijven dezelfde mensen; en in de opstanding zet God geen streep onder ons verleden, doch Hij verlengt het en trekt het door tot in alle eeuwigheid. En tóch is het ginds ook geen voortzetting van dit leven op de oude voet en in dezelfde stijl, in de vormen en verbanden van deze wereld. Want we zullen zijn als de engelen Gods.

De man ontmoet ginds haar, die hier zijn vrouw was, en hij herkent haar, en zij hem; want er kwam geen breuk met het verleden. Maar hij krijgt haar, en zij hem in een andere verhouding, waarvan het fijnste huwelijk hier nog slechts schaduw was.

De vader ontmoet er zijn dochter, en de dochter haar vader; en beiden weten ze van vroeger, hoe schoon het was; er kwam geen streep onder het verleden. Maar toch verlangen ze niet terug; want hij ontvangt haar als meer-dan-dochter, en zij hem als meer-dan-vader; de liefde is volgroeid en de vreugde verzadigd. Het zal verrukking van blijdschap zijn, precies zoals de zon die stralen gaat de glans van de sterren doet verbleken. Paulus gebruikt ook een beeld: ge zaait tarwe, d.w.z. wat korrels. Straks hebt ge diezelfde tarwe op de akker staan, wuivend en golvend; hetzelfde graan in rijker pracht.

En tot die volgroeide gemeenschap brengt ons de almacht Gods. Zij is het, die ons gekneusde en gebroken leven opheft uit alle vormen van de dood tot de glorie des hemels. En daarom kunnen we allen verder, met onze misschien kleine vreugden en met ons mogelijk heel zware verdriet; met ons verlangen en met ons heimwee naar de verzadiging. Hoe het kan, begrijp ik niet; maar de garantie is de almacht Gods.

Daarom blijft het voor ons toch wel geheel geloofs-artikel! Maar nu is het zo rijk, dat Christus uit de Schriften ons de opstanding bewezen heeft.

Hij behoefde niet eens te zoeken. Maar Hij dacht aan Mozes, aan het stuk van de brandende braambos, aan de naam waarmee de Here zich toen noemde: Ik ben de God Abrahams, de God Izaks en de God Jacobs.

En Hij zei tot de theologen, die al maar redeneerden over de bijbel: hebt gij het niet gelezen? Hoe bestaat het! Gij, die zo gemakkelijk zegt, dat iets onmogelijk is, weet gij niet, dat aan het begin van uw historie het teken van de brandende braambos staat? Ja, bij mensen is veel onmogelijk. Laten ze vuur houden bij dorre struiken: de boel vliegt onmiddellijk in brand; daar is geen houden aan. Maar niet also bij God, want wat bij mensen onmogelijk is, dat is mogelijk bij Hem. De struiken stonden in brand, en verkeerden niet! Dat is almacht.

En voorts: hebt gij zijn Naam niet gelezen? Wonderlijk, wonderlijk. Hij komt tot Mozes om grote dingen te doen. Hij gaat zijn volk nu uitleiden uit Egypte, het diensthuis. Op dat moment, waarop Hij zijn glorie tonen gaat, kiest Hij met zorg zijn Naam; deze naam: God van Abraham, Izak en Jacob.

Abraham was allang gestorven; Izak rustte al eeuwen in een spelonk; Jacob had ook al honderden jaren terug zijn voeten geschikt op zijn bed, en de geest gegeven. Maar de God der almachtige verlossingen noemt zijn naam. Hij wil hun God heten, ook nu ze allang gestorven zijn; Hij schaamt zich daarvoor niet, want Hij had hun een stad bereid.

Kan de levende God zich naar doden blijven noe-

men? Want een God van doden — dat betekent tenslotte een dode God. Een machteloze, die zich aan mensen verbond, maar de dood van hen niet wren kon; een God, die in hun leven tot mensen kwam, doch ze uit de macht des doods niet redden kon. God van Abraham, Izak en Jacob, God van doden: dit kost Hem zijn Naam. Tenzij er een opstanding is. Daarom durfde God het aan zich op dit moment naar deze drie te noemen: Hij was niet beducht voor zijn eigen naam, niet bevreesd om als de Levende zich te noemen naar doden. Want Hij wist het heel zeker: niet zij zouden Hem neertrekken in hun dood, doch Hij ging hen opvoeren tot zijn leven! Toen ze al zolang geleden gestorven waren, zei Hij niet: nu kan ik me naar hen niet meer noemen, want dat kost Mij mijn naam. O neen, Hij kwam tot Mozes, en zei: Ik ben de God van Abraham. Zeg niet in uw hart: Abraham is dood, wat betekent dan zijn God? Is hij gestorven? Dat raakt Mij niet; Ik leef, en hij zal leven met Mij. Ik weet wel, wat Ik doe, en Ik weet ook hoe Ik Mij noem. God van doden? Maar zij zullen leven tot in alle eeuwigheid!

Wat is dus het bewijs der opstanding? De naam van God. Hij schaamt zich niet mijn God te heten, hoewel ik sterven moet. Dát bewijst dat Ik leven zal, anders zou God zijn naam aan mij verliezen en verspeelen.

Zo groot is het, en zo simpel tevens. Geen diepzinnig betoog, geen redenering met heel veel schakels. Doch zijn naam!

God van Abraham, Izak en Jacob. Alleen die drie? O neen, want als wij in de naam des Vaders gedoopt worden, dan verzekert ons God de Vader, dat Hij ons tot zijn kinderen en erfgenamen aanneemt. Hij noemt

zich naar ons! We zouden zeggen: wat een waagstuk! Want wij gaan allen sterven. Dit kost Hem zijn naam. Doch Hij laat de doopvont rustig staan, en zegt het elke keer weer: Ik ben u w God. Dag in, dag uit worden verse graven gedolven, maar Hij laat weer het formulier lezen boven het hoofd van een kindje, welks leven toch niet anders is dan één gestadige dood. Dat wij sterven gaan, wij, die in zijn naam gedoopt werden, dat kost Hem zijn naam niet. Maar dat wij, die sterven gaan, gedoopt worden: dát rédt onze naam.

Wij liggen midden in de dood; maar een paar druppels water, de stem van een dominee, en de eed van God: dit mijn kind!

Christus had, toen Hij sterven ging, niet meer dan wij. Hij moest wandelen door geloof, en niet door aanschouwen. Maar Hij geloofde de almacht Gods, en klemde zich vast aan de Schriften. En zelfs in zijn grootste verlatenheid, noemde Hij die ene naam: Mij n God, mijn God.....

Ik heb het nu begrepen, geloof ik. Het moment komt, waarop mijn tong niet meer spreken zal, en ik niet eens meer zeggen kan: mijn God. Maar op dat ogenblik zal Hij zich voor mij niet schamen, en mijn naam belijden voor zijn heilige engelen: daar ligt Mij n kind!

Ik wil eraan denken, als ik weer naar het kerkhof ga; en daar zie de graven van Hoekstra, Honig, Dam, Greijdanus, Schilder, Zusje; en van velen, wier naam ik niet ken, doch die de Vader belijden blijft.

Hij schaamt zich niet hun God te heten. Want Hij had hun een stad bereid!

B. H.

GEDACHTENISWOORD

KERKELIJK LEVEN

bij de hervatting der colleges uitgesproken door de Rector in de Aula der Theologische Hogeschool op Maandag 31 Maart 1952.

Na gestaan te hebben bij het doodshed, waar we Gods vrede gespreid zagen over het beminde gelaat, na het zaaien van het lichaam in de verbeelding van de dag des oogstes, de grote en zalige morgen der opstanding, staan we gereed om voor 't eerst zonder hem, onze geliefde broeder Schilder, tot de gang van 't dagelijks werk in te gaan.

Eer we dit doen, was het ons een behoefte, samen te komen voor het aangezicht des Heren om Hem te danken en van Hem te smeken het licht, de kracht, de troost van Zijn genade — en het verheugt ons zeer, familie Schilder, dat U aan onze uitnodiging, hier aanwezig te zijn, voor zover dat mogelijk was, gehoor hebt willen geven.

Toen de Here het „keer weder“ van Psalm 90 sprak tot onze professor Greijdanus, hebben we geweend: hoe zagen we er tegen op, zonder deze man met het wijze hoofd, het vrome hart, die kon zeggen: „weest mijne navolgers, gelijk ook ik van Christus“, verder te moeten. Maar God had Schilder ons gelaten, en we baden: „och, Here, mocht het U behagen, hem nog lang voor Uw kerken, voor ons te sparen!“

En nu? Achteraf verstaan we beter dan ooit te voren, wat er in Luthers hart heeft moeten omgaan, die in Weimar Melanchton, naar 't zich liet aanzien, stervende vond, en later daarvan vertelde: „Toen wierp ik de Here de zak voor de deur, en bracht al de beloften bij, die ik uit de Schrift wist op te tellen, dat Hij mijn gebed om Melanchton's genezing moest verhoren, wilde ik Zijn toezeggingen blijven geloven“ — die daarna Melanchton's hand greep en hem beval wat te eten, en toen deze weigerde, uitriep: „Hoor eens, Philippus, je moet eten, anders doe ik je in de ban.“

Gedwongen hebben wij niet; ook zagen we niet, dat de Here bezig was, hem los te maken, tot ineens de slag viel.

Nog geen vier jaar na Greijdanus is ook Schilder van ons weggenomen — en wat nu? Is dit sterven ons niet een raadsel? Indien hij in leven was gebleven, wat had hij ons nog niet kunnen helpen en leren, welke boeken had hij niet op onze tafel kunnen leggen zoals geen ander ze kan schrijven — hoe uitnemende leiding had hij nog kunnen geven aan onze kerken, hoezeer had zijn vdragend woord, dat heel de wereld door gehoord werd, woord van brekende, ontdekkende, bouwende, bezielende kracht, nog niet kunnen bijdragen tot de heiliging van Gods Naam hier beneden — en nu? Here, zijt Gij dan tegen ons? Zijt Ge dan zó toornig op ons? Staat Ge op tegen Uw elgen zaak?

We slaan de Schrift op. En we lezen in Handelingen 13:36: Want David, als hij in zijn tijd de raad Gods gediend had, is ontslapen. Hij ontstiep, toen naar Gods raad zijn dienst een einde genomen had. Zo gaat het ons allen, zo ging het ook onze broeder, professor Schilder. Heel zijn dienst, al de diensten, die hij de Here en Zijn volk te bewijzen had, waren Zondag 23 Maart, 'smorgens half vijf, volbracht. Zo had van eeuwigheid Gds besluit het bepaald. Schilder heeft naar Gods Raad alles gedaan wat hij moest doen, alles gebeden wat hij moest bidden, alles geschreven wat hij moest schrijven, alles gezegd wat hij moest zeggen. Om het te kunnen doen ontving hij geen hart-

slag, geen ademtucht te weinig. Toen, bij de laatste hartslag, sprak de Here: nu is 't genoeg. Zo is het goed.

Ook ons moet het genoeg zijn. En goed zijn. Wij buigen het hoofd. Hij, die het alléén weet, wilde het zo. En we zeggen: Uw wil is altoos wijs en goed, 't is majesteit, al wat Gij doet, daarom: Uw wil geschiede, Uw wil alleen!

Want David, als hij in zijn tijd de raad Gods gediend had, Calvijn tekent daarbij aan: „Dit is de hoofdzaak, dat wij in de eerste plaats rekening hebben te houden met de tijd waarin wij leven, dat wij de broeders, met wie wij te zamen leven, moeten dienen; dat wij ons echter in de tweede plaats hebben in te spannen, dat de vrucht van ons werk ook onze nakomelingen ten goede komt.“

Zo willen wij, naar de aanwijzing van de Schrift, de dienst van Schilder zien voor ons, zijn tijdgenoten en voor de komende geslachten — en dan zijn wij ons bewust, dat God Zijn eer geeft aan geen ander — aan geen enkel schepseel en ook niet toelaat, dat wij zulks doen. Maar tevens vergeten we niet de plicht der liefde en der dankbaarheid. Want er is tegenover dierbare doden een plicht van liefdevol, erkentelijk gedenken; David geeft ons daarvan een voorbeeld in 2 Samuël 1. En wie wanen zou, dat liefde beperkt is tot de houding, waarin we alleen maar naar boven zien, zonder dat de liefde zich uit in de christelijke gemeenschap, en dus ook tussen hen die inwonen en die uitwonen, die is met zijn „liefde“ nog niet meer dan een klinkend metaal of een luidende schel. Daarnevens: wie „dienst“ zegt, heeft aanstonds Hem in 't oog gevat, die de dienaar heeft gemaakt en bekwaamd en geroepen om slaaf te zijn van de Kurios, de Here Christus.

En voor hoeveel is dan niet te danken! Wat een dienst, immers wat een gaven, die de kurios tientallen jaren onze broeder deed gebruiken! Schilder was literator, classicus, musicus, theoloog, filosoof, orator, prediker bij de gratie Gods. Een denker, vol van diepe, originele gedachten; een geleerde van enorme belezenheid, die niet naschreef wat anderen over historische figuren hadden beweerd, maar zelfstandig hun werken onderzocht, die de duizenden boeken van zijn bibliotheek van buiten en van binnen, dat is naar strekking, kende, die met zijn scherpe blik in korte tijd gehalte en betekenis van een nieuw werk ontdekte, het metend met de kanon, het meesnoer der Schriften. Daarbij begiftigd met een sterk geheugen, zeldzame energie, vitaliteit en werklust, en wat de wereld noemde zijn vriendelijkheid, nobel karakter, eenvoud, zijn sociaal gerichte natuur, was niet anders dan de christelijke adel van een uiterst fijngevoelend, wedergeboren hart. Een, die in de dagelijkse strijd met het Gode-vijandig vlees de zelfaanklacht kende van het: „ik ellendig mens“ — maar die tevens de juichkreet kon herhalen: „Ik dank God door Jezus Christus, mijn Here!“

Wij houden elkander thans niet op met Schilderiana — weinigen hebben met hem verkeerd, die niet kunnen gewagen van bepaalde Schilder-anecdotes, van zijn snedige gezegden, sympathieke daden, bemoeiigende woorden, bescheiden optreden, zonnige presentie — maar wij staan niet stil bij de persoon, bij de mens Schilder — verwees ons niet het Woord naar zijn dienst?

En dan is het zeker niet gemakkelijk in die veelkleurige diakonia het voornaamste, het typerende, het kenmerkende te vinden. Wij vragen voor de po-